

Nacsinák Gergely András

A PORCELÁNHÁZ BÉRLŐT KERES

[TÖRTÉNETEK A FOLYÓN TÚLRÓL]

2022-11-12 | NOVELLA, TÖRTÉNETEK A FOLYÓN TÚLRÓL

Városunk líceumának akkoriban két könyvtárosa volt. Hétfőn és szerdán egy csinos, törékeny vénkisasszony látta el a könyvtárosi teendőket, kedden és csütörtökön pedig egy karót nyelt, őszülő halántékú agglegény. Pénteken csak délelőtt tartottak nyitva: a páratlan hét a vénkisasszonyé, a páros hét az úriemberé volt. Egyikük sem lehetett több ötvenesztendősnél, de életkorukra valamiképp a könyvtárban lévő kötetek kora is rávetült, és mint valami előnytelen megvilágítás, többnek mutatta őket tényleges éveiknél. Mindenki esküdni mert volna rá, hogy ezt a két embert előbb vagy utóbb

együvé tereli a sors, összelelegednek a könyvtár csöndjében. Csakhogy minden jel szerint nem állhatták egymást – legalábbis beszélgetni, de még a munkahelyükön egy időben tartózkodni sem látta őket soha senki. Ha néhanap a folyosón, a kapu előtt, vagy hivatalos eseményeken összetalálkoztak, mindössze kurta biccentéssel üdvözölték egymást. Mindegyikük ugyanolyan pedáns és személytelen rendet hagyott maga után az íróasztalon, amelynek két, kulcsra zárható fiókja volt: a jobb felőli a kisasszonyé, a bal kézre eső pedig az agglegényé. Bőrkötéses, nagyalakú mappa foglalta el az asztal közepét, a kölcsönzések listája, amelynek rubrikáiban egyikük gyöngybetűi soha még véletlenül sem érintették a másik lendületes macskakaparását.

megfontoltan és csöndesen

Ketten a város két homlokegyenest ellentétes pontján laktak. A könyvtáros mindjárt a főtér sarkán, a porcelánházban, amelyet egy feltörekvő

gyarmatáru-kereskedő építtetett annak idején. Azért nevezték így, mert ablak- és ajtókeretei, homlokzatának díszei, a házszám-tábla, de még a kilincsek is egytől-egyig hófehér fajanszból készültek, amelyeket finom vonalú, kékkel írt ornamentelek futottak be keresztül-kasul. A belépőt olyan érzés fogta el, mintha egy kínai teáskancsóban közlekedne. Azt is mesélték, hogy belül egyik-másik lépcső és válaszfal is teljes egészében porcelánból készült, ezért roppant óvatosan lehetett csak mozogni odabent, megfontoltan és csöndesen szólni, nehogy repedések csúfítsák el a tükörsima felületeket. A háznak épp ezért kevés bérlője akadt, és a város polgárai, ha büszkék is voltak a rendkívüli épületre, építtetőjét visszamenőleg is hibbantnak minősítették, és ezt hajlamosak voltak kiterjeszteni az aktuálisan benne lakókra.

A könyvtárosnő ellenben a káposztáskertek tőszomszédságában lakott, az utolsó utcában, ahol a kerítések alján pipacs és bojtorján virított, és minden ház legalább egy zsebkendőnyi kerttel rendelkezett; az út túloldalán már a mezők nyújtóztak a napsütésben. Kertjében zsálya, rozmaring és levendula nyílt, és volt egy szeleburdi kutyája, aki naphosszat csavargott, ha gazdája nem volt odahaza. Nyaranta a fűszerkert olyan vastag illatot lehelt magából, hogy a ház elemelkedett a talajtól, és ezen a fűszerillat-párnán lebegett, jó arasznyira a föld felett. Este aztán, amikor a levegő kissé lehűlt, a kis ház csendesen visszaereszkedett oda, ahol lennie kellett. A

kisasszony a ház mögötti kertben töltötte szabadnapjait, valamint hébe-hóba zongorázott is: a résnyire nyitva hagyott ablakon át hallani lehetett, hogy csengő hangon énekel. Jóllehet a református líceumban volt állásban, katolikus templomba járt, messzemenőig ügyelve a diszkrécióra: rendesen a padsor legszélén, egy bolthajtás alatt foglalt helyet, és már akkor távozott, amikor a pap még le sem eresztette elbocsátó áldásra emelt kezét. Viszont a templomban soha nem csatlakozott az éneklők seregéhez.

Ami az agglegényt illeti, róla tudni lehetett, hogy szabadnapjain valaminemű irodalmi vagy tudományos ténykedéssel foglalja el magát: hogy pontosan miféleivel, arra vonatkozólag senki nem tudott semmi biztosat. A levélhordó sejthetett valamit, mert bizonyos folyóiratok tiszteletpéldányait a megjelenés fejében járó honoráriummal együtt ő kézbesítette ki, csakhogy az úriember álnéven – ha ugyan nem több álnéven – publikált, így még a lapok címének ismeretében is bajos lett volna megállapítani, mely írások származnak az ő tollából. Nyaranta, a nyitott ablakon át az utcáról is látszott, hogy szobája falán Fernando Pessoa bekeretezett fényképe függ, aki tudvalevőleg nyolcvannál is több álnéven írt. Rebesgették, hogy alkímiával és misztikusok fordításával bíbelődött, de – mint arra egy műveltebb polgártársunk rámutatott – mindezt olyanok terjesztették, akik szerint az alkímia és az algebra egy és ugyanaz.

a svarnetika emeritus professzora

Az évek alatt, amíg ők ketten voltak a líceum könyvtárosai – valójában egyetlen, hosszúra nyúlt esztendőnek tetszett –, mindössze egyetlen apró incidens zavarta meg e patinás

intézmény rendjét. Amennyiben egy könyv eltűnését incidensnek lehet nevezni. A katalóguscédulák tanúsága szerint a könyvtárban fellelhető volt egy illusztrált antológia, amelyben antik szerelmi történeteket lehetett olvasni. Nos, ez a könyv meglehetősen különösen viselkedett: időnként hetekre eltűnt a polcról anélkül, hogy a kölcsönzések közt nyoma lett volna, holott ez soha semmilyen más kötetrel nem fordult elő. Ez persze senkit sem rázott meg túlságosan, vélhetőleg kíváncsi diákok emelték el a sikamlósnak vélt elbeszéléseket, majd ugyanők csempészték csalódottan

vissza. Hanem egy napon az iskola unitárius presbitere – mert az intézmény ügyelt rá, hogy valamennyi protestáns felekezetből tartson képviselőt mutatóba –, aki civilben a svarnetika emeritus professzora volt, panasszal élt az igazgatónál, amikor sokadszorra is csupán hűlt helyét találta a keresett könyvnek, a katalógus ígérete dacára. Mindjárt a panasztétel másnapján meghökkenten konstatálta, hogy a kötet a helyén van, sőt, mindjárt kettő is van belőle, még hozzá ugyanazon leltári számmal. De nem azért volt a svarnetika emeritus professzora, hogy ilyen kicsinységtől zavarba essen: a biztonság kedvéért mindkettőt gyorsan kikölcsönözte a nyári szünidő egészére, és kalapot emelve távozott. Még aznap este heveny szívgörccsel vitték el a szomszédos városka bordélyházából, amelyet nem élt túl. Hanem a könyveknek nyomuk veszett: a líceum hiába igényelte vissza a köteteket a hagyatékból, a példányokat sehol sem találták.

*

Ebben a gyűjteményben volt olvasható többek közt Odatisz története. A históriát a műtilénéi Khárész jegyezte fel, Nagy Sándor főudvarmestere, aki később perzsa zsoldba szegődött. Egyszerű kis történet ez, de mint minden igazán egyszerű történetben, ebben is nagy szerepet kapnak az álmok és az istenek. Zariadrész király, írja a szerző, Aphrodité és Adonisz fia volt. Ázsiában, a Kaszpi-hegyszoros vidékén uralkodott, szomszédságában, a Tanaisz-folyó partján pedig egy bizonyos Homartész birodalma terült el. Ennek a Homartésznek a lányát, a szépségéről messze földön híres Odatiszt egyszer álmában megpillantotta a király. Ugyanakkor Odatisz is

Zariadrész királlyal álmodott anélkül, hogy egyszer is szót váltottak vagy találkoztak volna. A szerelmük tehát álomban fogant, és semmiféle alapja vagy indoka nem volt az álmok birodalmán kívül. És amikor Zariadrész követei egy napon tiszteletüket tették Homartész udvarában azzal, hogy királyuk ismeretlenül is nőül kérné Odatiszt, a leány apja kikacagta a légből kapott ajánlatot. Viszont felötlött benne a gondolat, hogy a lányt ki kellene házasítani, ezért lakomát rendezett, és amikor főemberei már alaposan felöntöttek a garatra, behívatta Odatiszt, a kezébe nyomott egy aranyserleget, és felszólította: töltsé odakint színültig borral, aztán térjen vissza, és nyújtsa át annak, akihez feleségül kíván menni. Odatisz végighordozta szemét a tivornyázó barbárokon, és szó nélkül kifordult a teremből. Szinte cseppenként engedte a bort a serlegbe: reménykedett, hogy az álmában látott király valamiképp eljön érte. Tegyük hozzá, joggal reménykedett, mert már a lakoma kezdetén követet küldetett Zariadrészhez, sejtve, mire megy ki a játék. Khárész elbeszélése ezen a ponton világosan jelzi: a valóság és az álmok közötti törésvonal, amennyiben élesen és egyértelműen kirajzolódik, kellő elszánással igenis átléphető. És mivel az elbeszélés szerint Zariadrész is éppen a két ország határán, a Tanaisz folyónál táborozott, haladéktalanul útra kelt egy könnyű kocsin, és még aznap éjjel Homartész udvarába ért. A palotába lépve száz szolgálólány között is felismerte a szomorú-szép Odatiszt, akinek kezében a serleg már csaknem színig telt. A két birodalom közti átjárás ideje, jelzi Khárész, korlátozott, és rövidesen lejár. Odatisz is rögvest fölismerte az álmában látott királyt, és könnyes szemmel, de megkönnyebbülten nyújtotta át neki az aranykupát. Nem volt más hátra, mint hogy – érezvén, hogy közel a pirkadat –, a király szekeren mihamarabb elhagyják Homartész házát. A kérdés csupán az – erről szerzőnk tapintatosan hallgat –, hogy mindez pontosan hol esett meg, ébren vagy pedig álomban, és vajon a Tanaisz folyó melyik partjára esik az ébrenlét, és melyikre az álmok felségterülete. Mindössze azzal a lakonikus megjegyzéssel zárja történetét, hogy Ázsiában a szülők szívesen adják leány gyermekeiknek az Odatisz nevet.

*

Az említett incidens egy héttel később teljesedett ki, amikor az emeritus – és immár néhai – professzor temetésén egykori kollégája – nem mellelesleg rivális nézetek támogatója a svarnetika területén – epésen megjegyezte, hogy az elhunyt

előszeretettel egészítette ki nyugdíját kölcsönkönyvek értékesítése révén, így több bibliotéka is gyümölcsöző kutatást folytathatna elveszett kötetei után a helyi antikváriumban. A felháborodott özvegy bűnös hanyagsággal gyanúsította meg a líceum igazgatóját, mondván, az inkriminált könyvek bizonynal megvannak, csak éppen hitelrontás zajlik, kérdezzék csak meg a borbélyt, akitől elhunyt férje kórházba került – ő tudniillik így értette a dolgot. Az igazgató emelt hangon kérte ki magának a feltételezést, de mindenesetre a könyvtár teljes átvizsgálását helyezte kilátásba. Ehhez, a szilvóriumtól feltüzelve mindjárt a tor után hozzá is fogott, és nem kis meglepetésre mindkét kötet előkerült: a könyvtári íróasztal bal oldali fiókjából az egyik, míg a másik a jobb kézre esőből.

Az elbocsátásokra az évváró értekezleten került sor, mintegy demonstratívén. Az igazgató beszédében visszatérő kifejezések voltak: az erkölcsi minimum, a szakmai alázat, valamint a líceum töretlen jó híre. Egyszer még a gályára vont ősöket is megidézte, de senki sem értette egészen, hogy velük mi a helyzet jelen összefüggésben. Lesújtó pillantás kíséretében adta át mindkét könyvtárosnak az azonnali hatállyal-kezdetű írást. Az ülés végeztével az agglegény és a vénkisasszony a megszokott, kurta biccentéssel üdvözölte egymást, és emelt fővel távoztak. Városunk azonban kisvárosnak számít ahhoz, hogy az efféle felhajtás a köz figyelmét elkerülje: mi tagadás, polgáraink szájukra vették az esetet, a Jelatine-cukrászdában épp úgy téma volt, mint a vacsoraasztaloknál. Az úriemberről rebesgették, hogy valójában nem is algebrával foglalkozik, hanem a bizonyos körökben népszerűnek számító „Izgága Malac” című szennylap állandó szerzője ő, a vénkisasszony kutyáját pedig sorozatos inzultusok érték csavargásai során, és egy napon végleg nyoma tűnt. A pianínóval kísért énekszó elhallgatott, az úriember sétabotjának ütemes koppanásai is egyre ritkábban hangzottak a főtér kövezetén.

kurtán biccentettek

Ősz derekán állítólag azt mesélte a Káposztáscvekedlihez címzett italmérésben a bakter, hogy a hajnali vonat indulására várva, míg elgémberedett ujjakkal türelmetlenül forgatta az indítótárcsát, egyszer csak két, koffert cipelő sziluett jelent meg a peronon szitáló ködben: egy magas kalapos, és egy véznán tipegő. Amikor a szerelvényhez érve találkoztak, kurtán biccentettek, és mindketten ugyanabba a másodosztályú kocsiba szálltak. De mielőtt közelebbről szemügyre vehette volna az illetőket, a szemafor váltott, a bakter magasba tartotta a tárcsát, és a vonat kacskaringós füttyel vágott utat a nyirkos, hamuízű reggelben, maga után húzva egy menüett foszlányait.

A porcelánház azóta bérlőt keres.

kép | shutterstock.com